

ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา

เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท

ทะเบียนเลขที่ สช 53100035

เพื่อให้การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปตาม พระราชบัญญัติคุ้มครอง
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ
บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท คำขอเลขที่ 52100058
ทะเบียนเลขที่ สช 53100035 ซึ่งมีรายการทางทะเบียนตามบัญชีแนบท้ายประกาศฉบับนี้

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 14 มกราคม 2552

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. 2553

(นางปงพิมา รนสันติ)
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

คำขอนี้มีผลตั้งแต่วันที่ขึ้นทะเบียน 14 มกราคม 2552

30 ก.ย. 2556

ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท

(1) เลขที่คำขอ	52100058	ทะเบียนเลขที่	สช 53100035
(2) วันที่ยื่นคำขอ	14 มกราคม 2552	วันที่ขึ้นทะเบียน	14 มกราคม 2552
(3) ผู้ขอขึ้นทะเบียน	จังหวัดขอนแก่น ที่อยู่ ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น ถนนศูนย์ราชการ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000		
(4) รายการสินค้า	ผ้าไหมมัดหมี่		

(5) คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท (Chonnabot Mudmee Thai Silk) หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่ที่ผลิตในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เป็นผ้าไหมที่สร้างลวดลายและสีสันด้วยการค้นล่ำหมี่และมัดย้อมอย่างปราณีตตามกรรมวิธีที่เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาในชนบท โดยเส้นไหมพุ่งได้จากไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน หรือ พันธุ์ไทยปรับปรุง ที่ผลิต ในจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น

ลักษณะของสินค้า

(1) ประเภทของผ้า

- ผ้าหน้านาง มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 1 เมตร ความยาวไม่ต่ำกว่า 3.6 เมตร(4 หลา) โดยมีลายมัดหมี่ลายหลัก ตรงกลางผ้า และมีลายหน้านางต่อจากลายหลักทั้งด้านซ้ายและด้านขวา ตกแต่งหัวท้ายด้วยลายประกอบ ส่วนที่เหลือตรงปลายผ้าทั้งสองด้านเป็นผ้าพื้นสีเดียวกันกับสีพื้นของลายหลัก
- ผ้าซูด มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 1 เมตร ความยาวไม่ต่ำกว่า 3.6 เมตร(4 หลา) โดยมีลายมัดหมี่ยาว 1.8 เมตร(2 หลา) และผ้าพื้นยาว 1.8 เมตร(2 หลา)
- ผ้าถุงหรือผ้าซิ่น มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 1 เมตร ความยาวไม่ต่ำกว่า 1.8 เมตร(2 หลา) เป็นลายมัดหมี่ ตลอดทั้งผืน
- ผ้าสไบ และผ้าพันคอ มีความกว้างประมาณ 0.3 – 0.45 เมตร ความยาวประมาณ 2 เมตร
- ผ้าคลุมไหล่ มีความกว้างประมาณ 0.75 เมตร ความยาวประมาณ 2 เมตร

(2) ลักษณะทางกายภาพ

- เป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่สร้างลวดลายและสีสันโดยการมัดและย้อม เส้นไหมที่แบ่งเป็นปอยเล็ก ๆ
- เนื้อผ้าแน่นนุ่ม เป็นมันวาว มีปุมปม
- ลวดลายละเอียดชัดเจน
- เส้นไหมยืน เป็นไหมควบ 3-4 หรือควบ 6 ใช้ไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน หรือ พันธุ์ไทยปรับปรุง

กระบวนการผลิต

เส้นไหม

(1) กรณีผลิตเส้นไหมเอง

(1.1) การปลูกหม่อน การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว ให้ปฏิบัติตามหลักวิชาการ

(1.2) การเลี้ยงไหม

- ให้ใบหม่อน เป็นอาหาร
- พันธุ์ไหม ใช้พันธุ์ไทยพื้นบ้าน หรือ พันธุ์ไทยปรับปรุง ที่เหมาะสมกับพื้นที่
- เลี้ยงตามหลักวิชาการเลี้ยงไหมที่ถูกต้องในสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสม รวมทั้งการเก็บ

รังไหมให้ปฏิบัติตามหลักวิชาการ

(1.3) การสาวไหม

- ใช้วิธีการสาวมือ (ด้วยพวงสาวไหมแบบพื้นบ้านหรือพวงสาวไหมปรับปรุง) หรือการสาวด้วยเครื่องสาวขนาดเล็กในชุมชน ปุยไหมมีความมันวาว เหนียวนุ่ม ปริมาณรังไหมที่สาวขึ้นอยู่กับขนาดเส้นไหมที่ต้องการใช้
- ชนิดเส้นไหมที่ผลิตได้

- ไหมลึบ ได้จากการสาวไหมเปลือกนอก
- ไหมน้อยหรือไหมหนึ่ง ได้จากการสาวไหมจากเปลือกครึ่งชั้นกลาง
- ไหมแลงหรือไหมปากหม้อ ได้จากการสาวไหมจากเปลือกครึ่งชั้นใน
- ไหมเลย ได้จากการสาวไหมรวม โดยไม่สาวไหมเปลือกนอกออกก่อน

(2) กรณีซื้อเส้นไหม

(2.1) เส้นไหมพุ่ง ให้ใช้เส้นไหมที่ได้จากไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้านหรือพันธุ์ไทยปรับปรุง และเป็นเส้นไหมที่มีการผลิตภายในจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น ที่มีขนาดสม่ำเสมอ เหมาะสมต่อการนำไปใช้

(2.2) เส้นไหมยืน ให้ใช้เส้นไหมที่ได้จากไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้านหรือพันธุ์ไทยปรับปรุง ที่มีการผลิตภายในจังหวัดขอนแก่น หรือเส้นไหมควบ 3-4 หรือ ควบ 6 จากโรงงานสาวไหมในประเทศไทยเท่านั้น

ผ้าไหม

(1) การเตรียมอุปกรณ์

- (1.1) โองมัดหมี่
- (1.2) โองคันหมี่ หรือ หลัดฝ้าย ทำด้วยไม้ยาวตั้งเป็นหลักไว้พันเส้นไหม
- (1.3) เชือกฟาง
- (1.4) มีดสำหรับมัดหมี่
- (1.5) เส้นไหม

(2) การเตรียมเส้นไหม

(2.1) การเตรียมเส้นพุ่ง

- นำเส้นไหมซึ่งให้ตั้งบนโองมัดหมี่
- นำเส้นไหมมาคั่นให้เป็นลำหมี่ โดยผูกด้วยเชือกฟางให้แน่น(แบ่งเป็นปอยเล็กๆ หลายๆปอย) จำนวน 25, 41, 49, 73, 81, 85, 400 - 1,000 ลำ หรือตามที่ต้องการ ขึ้นอยู่กับความละเอียดของลวดลาย
- นำมาย้อมสีด้วยสีย้อมไหมตามที่ออกแบบไว้
- ใช้เชือกฟางมัดเก็บสีที่ต้องการไว้ แล้วย้อมทับด้วยสีอื่นๆ ต่อไปจนครบทุกสีที่ต้องการ
- ย้อมสีสุดท้าย คือ สีพื้น
- แกะเชือกฟางทั้งหมดออก นำไปกรอเข้าหลอดเพื่อเตรียมทอ

(2.2) การเตรียมเส้นยืน

- นำเส้นไหมยืนมาคั่นด้วยหลักฝ้ายหรือโองคัน ให้ได้จำนวนเส้นไหมและความยาวตามที่ต้องการ
  - นำมาฟอกขาวแล้วย้อมสีตามที่ออกแบบไว้ อาจใช้เทคนิคการมัดหมี่หรือการย้อมแบบไล่
- น้ำหนักสีมาย้อมเส้นยืนให้เกิดลวดลายเพิ่มขึ้นในขั้นตอนนี้
- ม้วนพันเส้นไหมเข้ากับไม้พันเส้นไหมให้ตั้งเสมอกัน
  - นำเส้นไหมมาสีบ และผูกตะกอ ตามขนาดที่ต้องการทอ 2 ตะกอ หรือ 3 ตะกอหรือ 4 ตะกอ

การทอ

(1) นำเส้นไหมพุ่งที่กรอเข้าหลอดแล้วมาใส่กระสวยสำหรับกี่พื้นบ้าน

(2) เริ่มทอโดยการเหยียบไม้เหยียบทูกไม้แรกให้เส้นไหมแยกจากกัน เกิดช่องว่างระหว่างเส้นไหม สอดกระสวยให้พุ่งผ่านช่องว่าง เหยียบไม้เหยียบที่ 2 และกระทบฟืมและพันหวีและพุ่งกระสวยกลับ เหยียบไม้เหยียบทูกสลับกันไปเรื่อยๆ จะได้ผืนผ้าที่เป็นลายชัด

(3) ถ้าเป็นการทอผ้า 3 ตะกอ จะเย็บไม้ที่ละ 2 ไม้ คือ ไม้ที่ 1,2 ไม้ที่ 2,3 ไม้ที่ 3,1 วนไปเรื่อยๆ จะได้ผ้าลายสอง ซึ่งด้านหน้าและด้านหลังมีสีไม่เหมือนกัน

(4) ถ้าเป็นการทอผ้า 4 ตะกอ จะเย็บได้หลายแบบทำให้เกิดลวดลายแตกต่างกัน

การบรรจุหีบห่อ

รายละเอียดบนฉลากสินค้าให้ประกอบด้วยคำว่า “ ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท ” และ/หรือ “ Chonnabot Mudmee Thai Silk ”

(6) ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอชนบท เป็นอำเภอหนึ่งทางทิศใต้ของจังหวัดขอนแก่น มีสภาพเป็นที่ราบสูงดินร่วนปนทรายพื้นที่สูงต่ำสลับกันเป็นคลื่นทางตอนเหนือของอำเภอมีภูเขา ภูหินและภูระงำ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมตามสภาพพื้นที่ประมาณ 50,000 ไร่ หรือร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมดและทอผ้าไหมกระจายตามหมู่บ้านต่างๆ เป็นอาชีพหลัก

ประวัติความเป็นมา

ชนบท เดิมเป็นบ้านหนองกองแก้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2335 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ 1 ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า ชนบทพิบูลย์ จากนั้นได้มีการจัดเขตการปกครองหลายครั้งในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509 ทางราชการจึงได้ตั้งเมืองชนบทขึ้นเป็นอำเภอในชื่อ ชนบท จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสังคมชาวชนบทเป็นสังคมแบบเครือญาติ มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักทุกครัวเรือน มีที่ดินทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ นอกจากทำนาแล้วก็มีปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้าย เพื่อนำเส้นไหมและเส้นฝ้ายมาทอเป็นผืนผ้า มีการทอผ้าตั้งแต่เมื่อไรไม่สามารถสืบประวัติได้ แต่คุณประนอม ทองประศาสตร์ ประธานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองแก้ว อายุ 56 ปี เล่าว่าตั้งแต่จำความได้ก็เห็นพ่อแม่ทอผ้าอยู่แล้วและคุณยายคุณประนอมก็มีการทอผ้ามาตั้งแต่เด็กๆ แสดงว่าการทอผ้าของอำเภอชนบทมีมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี หรืออาจจะมีการตั้งตั้งเมืองชนบท คือ ประมาณ 200 กว่าปีที่แล้ว เนื่องจากมีหลักฐานสำคัญคือ ผ้าไหมมัดหมี่หน้านางหรือ ผ้าปุม ที่เจ้าเมืองคนแรกได้รับพระราชทานจากราชการที่ 1 และทายาทของเจ้าเมืองเป็นผู้เก็บรักษาไว้ ต่อมาคนชนบทได้นำมาเป็นต้นแบบในการทอผ้าไหมมัดหมี่หน้านาง ที่มีชื่อเสียงและเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของผ้าไหมชนบทในปัจจุบันโดยการทอผ้าถือเป็นหน้าที่สำคัญของชาวอีสานดังคำกล่าวที่ว่า “ยามว่างจากนาผู้หญิงทอผ้าผู้ชายจักสาน” โดยผู้หญิงต้องเรียนรู้และฝึกหัดการทอผ้ามาตั้งแต่เด็ก จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ดังคำขวัญที่สอนสตรีชาวอีสานว่า “ทอหูกบ่เป็นแจ ทอแพรบ่เป็นผาด้อน เลี้ยงม่อนปู้ฮู้โตลกโดนอน อย่าฟ้าวอนเอาผัว ”

(7) ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตของการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ชนบท ตั้งอยู่ที่อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น รายละเอียดตามแผนที่

(8) เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

- (1) จัดให้มีระบบการตรวจสอบและควบคุม ทั้งกระบวนการผลิต ในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด
- (2) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิต และผู้จำหน่าย ที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียนต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท

(9) การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

- (1) ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท จะต้องมีการผลิตและบรรจุหีบห่อในพื้นที่อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น
- (2) กระบวนการผลิตจะต้องได้ผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิต รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์

ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท

ขอบเขตพื้นที่การผลิตผ้าไหมมัดหมี่ชนบท ครอบคลุมอำเภอชนบท ประกอบด้วย 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลชนบท ตำบลศรีบุญเรือง ตำบลลุดเพียงหอม ตำบลโนนพะยอม ตำบลห้วยแก ตำบลบ้านแท่น ตำบลปอแดง และตำบลวังแสง จังหวัดขอนแก่น